

Bolesław Howorka

Sytuacja prawna użytkownika w bibliotece uczelnianej

Forum Bibliotek Medycznych 3/1 (5), 81-99

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYTUACJA PRAWNA UŻYTKOWNIKA W BIBLIOTECE UCZELNIANEJ

Dla każdego z nas, uczestników tej Konferencji, jest sprawą oczywistą, że współczesne państwo ma szereg obowiązków wobec swoich obywateli. Do obowiązków państwowych należy podejmowanie zadań publicznych, skutecznych działań, których celem jest m.in. stworzenie warunków do zaspokojenia szeregu ważnych potrzeb obywateli, m.in. w sferze kultury, nauki i oświaty. Te obowiązki Państwa Polskiego wynikają z przepisów naszej Konstytucji [np. art. 6 ust. 1 naszej Ustawy Zasadniczej stanowi: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.”* (patrz: ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej), a art. 70 mówi: *„1. Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa. 2. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością.”* (patrz: ustawa o systemie oświaty, ustawa: Prawo o szkolnictwie wyższym¹). A art. 73: *„Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury”*.].

Aby wykonać swoje konstytucyjne zobowiązania, dookreślone przepisami ustaw państwo tworzy jednostki organizacyjne, które w doktrynie prawa nosiły różne nazwy: zakład publiczny, zakład prawa administracyjnego, zakład administracyjny, zakład państwowy, zakład użyteczności publicznej, bądź po prostu zakład. Ostatnio, w literaturze przedmiotu, powrócono do nazwy „**zakład publiczny**” - nazwy, która obecnie jest powszechnie stosowana.

Problematyką zakładów publicznych od dawna interesuje się doktryna prawa administracyjnego. W jednym z najnowszych podręczników prawa administracyjnego Eugeniusz Ochendowski² wskazuje, że pojęcie „zakład publiczny” ukształtowało się już w XIX w. i obejmowało *„instytucje, które nie będąc organami administracji publicznej, były tworzone w celu trwałego zrealizowania zadań administracji albo – jak*

---

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 2005 r. Nr 164 poz. 1365; zmiany: w 2006 r. Nr 46 poz. 328, Nr 104 poz. 708 i 711, Nr 144 poz. 1043, Nr 227 poz. 1658, w 2007 r. Nr 80 poz. 542, Nr 120 poz. 818, Nr 180 poz. 1280 i w 2008 r. Nr 70 poz. 416.

² Eugeniusz Ochendowski: Prawo administracyjne. Część ogólna. Wyd. Dom Organizatora, Toruń 2009, s. 252 i nast.

to określano w doktrynie francuskiej – do prowadzenia specjalnej służby publicznej”³.

Od XIX w. w doktrynie polskiego prawa administracyjnego te jednostki organizacyjne nosiły nazwę „zakłady publiczne”. Po raz pierwszy nazwy tej użył w 1888 r. F. Kasperek⁴, który w wydanym w Krakowie „Podręczniku prawa politycznego” pisał, że: „zakłady publiczne, np. szkoły, szpitale, mogą być przy zachowaniu istniejących przepisów przez wszystkich używane”. Definicję pojęcia „zakład publiczny” w latach trzydziestych ub. stulecia sformułował W. Klonowiecki⁵, który pisał, że „zakład publiczny jest zespołem osób, rzeczy i praw, zorganizowanych przez administrację publiczną i trwale z nią związanym, przeznaczonym do indywidualnego użytkowania przez inne osoby uprawnione lub zobowiązane, przy czym w sporach między zakładem a użytkownikiem, przynajmniej w kwestii możliwości korzystania z zakładu, wyłączona jest droga sądowa.” I dalej⁵: „Klonowiecki wykazał, że „zakłady publiczne samoistne są podmiotami administracji publicznej; będąc osobami prawnymi sprawują funkcje administracji publicznej samodzielnie, nie podlegają władzy hierarchicznej organów administracji rządowej, a zatem są jedną z form decentralizacji”⁶.

W polskiej (nie tylko) doktrynie prawa administracyjnego, w latach 1945 – 1980, nastąpiła ucieczka od pojęcia „zakład publiczny” - w myśl obowiązujących ówczesnie („jedynie słusznych”) poglądów, w naszym państwie nie mają prawa bytu „zakłady niepubliczne”, a więc po co używać nazwy „zakład publiczny”, jednakże, m. in. jak to wynika z treści powołanych tu monografii^{3,6}, problem nazewnictwa tych zakładów także i w tym okresie był omawiany i pozostawał aktualny⁷.

W oparciu o obowiązujące przepisy (np. ustawy: o systemie oświaty, o bibliotekach, prawa o szkolnictwie wyższym) tworzone były i tworzone są zakłady, państwowe bądź samorządowe jednostki organizacyjne nie będące organami państwowymi, jednostki, które dla wykonywania swoich zadań mają prawo nawiązywania stosunków administracyjnoprawnych – m.in. szkoły wyższe, biblioteki i in.

Aby wskazać na najnowsze poglądy w tej sprawie, poglądy, które zresztą nie zmieniały się znacząco w ciągu ostatnich 200 lat, tj. w czasach, kiedy instytucje te działały i działają, odwołam się do podręcznika E. Ochendowskiego, autora tu już powołanej³ obszernej monografii na ten temat. Autor formułuje następującą definicję pojęcia „zakład publiczny”² (s. 232-233), jest to: „jednostka organizacyjna, nie będąca organem państwowym (urzędem) ani organem samorządu, która została

³ Eugeniusz Ochendowski: Zakład administracyjny jako podmiot administracji państwowej. Poznań 1969 s. 58 i nast.

⁴ Za Ochendowskim² (Kasperek F.: Podręcznik prawa politycznego, T. I, s. 264).

⁵ Za Ochendowskim², (Klonowiecki W.: „Zakład publiczny w prawie polskim”, Lublin 1933 s. 121 i 221).

⁶ Marek Elżanowski: Zakład państwowy w polskim prawie administracyjnym. PWN, Warszawa 1972. Tego autora także: (2a) Charakter prawny i zakres regulaminu zakładu państwowego. PiP 1969 z.8-9 s. 335 i nast.

⁷ Bolesław Horzeka: Elementy prawa dla bibliotekarzy i dokumentalistów. Warszawa 1990 s. 69 i nast.

powołana do wykonywania zadań publicznych i jest uprawniona do nawiązywania stosunków administracyjnoprawnych. Jest to, oczywiście, jednostka organizacyjna wyposażona w zespół środków osobowych (personel) i rzeczowych, realizująca zadania publiczne i korzystająca z władztwa zakładowego (to bardzo ważne – podkreśl. BH)”. Zakład publiczny „stanowi jednostkę organizacyjną, w której prowadzi się działalność oświatową, dydaktyczną, wychowawczą, naukową, leczniczą bądź służącą ochronie porządku i zdrowia publicznego”.

Zakłady publiczne „mogą być tworzone w drodze ustawy (np. państwowa szkoła wyższa), aktów organów administracji rządowej i organów samorządu terytorialnego...”² E. Ochendowski², pisze dalej, że zakład publiczny mogą utworzyć także „osoby fizyczne i prawne za zezwoleniem organu administracji publicznej” i wskazuje na postanowienia art. 15 i 16 ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 12 września 1990 r. (ten akt normatywny utracił moc obowiązującą, art. 1 ust. 1 ustawy¹ stanowi: „Ustawę stosuje się do publicznych i niepublicznych szkół wyższych”, a problemy związane z utworzeniem szkoły wyższej niepublicznej reguluje art. 20 i nast. tego aktu normatywnego). Mam pewne zastrzeżenia do tego stwierdzenia wybitnego i szanowanego przeze mnie znawcy przedmiotu. Uczelnia niepubliczna może być także zakładem publicznym, ale jej organy „kierujące” (m.in. założyciel) nie są upoważnione do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych z użytkownikami.

Inaczej kształtuje się sytuacja uczelni niepublicznych. Także i te instytucje działają w oparciu o przepisy powoływanej już tu ustawy, pt.: „Prawo o szkolnictwie wyższym”, muszą się tym przepisom podporządkować, m.in. dlatego, by mieć uprawnienia do kształcenia na właściwych zasadach i na odpowiednim poziomie, by mieć prawo wydawania dyplomów ukończenia studiów równorzędnych z dyplomami uczelni publicznych. Ale to nie państwo inicjuje powołanie tych uczelni, to nie budżet państwa zabezpiecza podstawowe środki na ich utrzymanie, na realizację postawionych przed nimi zadań statutowych.

Uczelnie niepubliczne tworzone są przez fundacje, stowarzyszenia i inne osoby prawne, a także przez osoby fizyczne. Są to zarówno instytucje działające na zasadach *non-profit*, ale są także i takie, których jednym z celów jest przysposobienie zysków właścicielom.

Stosunki łączące uczelnię niepubliczną ze studentem opierają się na umowie, są to stosunki cywilnoprawne, osoba ubiegająca się o przyjęcie na studia w uczelni niepublicznej dopiero po podpisaniu stosownej umowy staje się studentem. To umowa zawarta przez organ uczelni z osobą fizyczną - kandydatem na studenta określa jego prawa i obowiązki, a podpisujący umowę zobowiązuje się, że będzie się stosować do zarządzeń organów uczelni, że będzie przestrzegać postanowień wewnątrzzakładowych aktów normatywnych, m.in. regulaminu zakładowego, że przyjmuje do wiadomości jakie sankcje grożą mu, jeśli naruszy obowiązujące w uczelni zasady.

Uczelnie publiczne, jak na to już tu wskazałem, realizują zadania publiczne, zadania państwa w imieniu tego państwa i korzystają z władztwa zakładowego.

Czym jest „władztwo zakładowe”. Tu posłużę się ponownie cytatami z podręcznika E. Ochendowskiego².

„Władztwo zakładowe nie jest jakimś samoistnym władztwem państwowym, ale wynika ono z upoważnienia organów zakładu do abstrakcyjnych, jak i konkretnych regulacji na podstawie i w ramach ustaw. Istotę władztwa zakładowego stanowi więc zakres upoważnień dla organów zakładu do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych z użytkownikami zakładu, jak również z osobami, które znalazły się na terenie zakładu w innym charakterze.” Jak z tego wynika władztwo zakładowe dotyczy także osób towarzyszących czytelnikowi na terenie biblioteki, np. w wypożyczalni, w czasie załatwiania formalności związanych z wypożyczeniem dzieła, osoby towarzyszące muszą zachować się zgodnie z przyjętymi w bibliotece zasadami i są poddane „władztwu zakładowemu”. Dalej, kolejny cytat z dzieła E. Ochendowskiego²: „Władztwo zakładowe jest częścią władztwa państwowego.” (a więc trudno byłoby uzasadnić, że prawo do korzystania z władztwa zakładowego mają organy uczelni niepublicznej). „Użytkownicy są podmiotami, w stosunku do których ma zastosowanie władztwo zakładowe, realizowane przez organy zakładu. Zakres władztwa zakładowego może być większy lub mniejszy. Mając to na uwadze można mówić o władztwie zakładowym obejmującym prawo do stanowienia norm ogólnych (abstrakcyjnych) (norm dotyczących stałego lub wielokrotnego zachowania się adresata – np. użytkownika biblioteki – uwaga BH) i norm indywidualnych (konkretnych) oraz o władztwie zakładowym obejmującym uprawnienie do stanowienia tylko norm indywidualnych. Władztwo zakładowe powinno być wykorzystywane tylko do osiągnięcia celów zakładu. Dlatego też jego zakres jest zależny od rodzaju zakładu”. Specyficzny zakres ma to władztwo w określonych zakładach publicznych, np. w publicznej uczelni, w bibliotece opierającej swoje działania na przepisach ustawy o bibliotekach⁸. O zakresie tego władztwa stanowią przede wszystkim ustawy (np. ustawa o bibliotekach, ustawa: Prawo o szkolnictwie wyższym¹).

E. Ochendowski² podkreśla, że: *„charakterystyczną cechą zakładu publicznego jest jego prawo do nawiązywania stosunków administracyjnoprawnych z użytkownikami, usytuowanymi w obrębie szeroko pojętej organizacji tej jednostki organizacyjnej”*. Zawarte w przepisach ustaw, przepisów wykonawczych do tych aktów normatywnych, w wewnątrzzakładowych aktach normatywnych stanowionych w oparciu o te przepisy (w statutach zakładów), upoważnienie organów zakładu do regulacji jego stosunków z użytkownikami, pozwala im na stanowienie **„regulaminów zakładowych”**. Regulaminy te określają *„stosunki z użytkownikami czy innymi osobami, z którymi*

---

⁸ Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Dz. U. Nr 85, poz. 539, zmiany w Dz. U.: z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440, z 2002 r. Nr 113, poz. 984.

dana organizacja czy instytucja współpracuje bądź nawiązuje stosunki”⁹. Najwięcej informacji na temat tego rodzaju regulaminów można znaleźć w pracach Marka Elżanowskiego¹⁰.

Regulamin zakładowy jest „podstawowym aktem prawnym normującym świadczenie usług przez zakład, praw i obowiązków organów zakładu, a także prawa i obowiązki użytkowników, w zakresie korzystania z tych usług”. Jest „aktem dwustronnie obowiązującym i dwustronnie uprawniającym. Stanowi o obowiązku określonego zachowania się organów zakładu w stosunku do użytkownika, a także, w pewnym zakresie do osób nie będących użytkownikami, jeśli wchodzi w stosunki prawne z organami zakładu. Organom zakładu z kolei regulamin nadaje uprawnienia wobec użytkowników i innych osób zamierzających korzystać z urządzeń zakładu do żądania od nich zachowania się określonego prawem.”.

O regulaminie zakładowym biblioteki stanowi art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach:

„Zasady i warunki korzystania z biblioteki określa regulamin nadany przez jej dyrektora (kierownika)”.

Ustawy stanowią o zadaniach organów państwa i organów samorządu terytorialnego o obowiązku tworzenia odpowiednich zakładów publicznych.

Ustawa: Prawo o szkolnictwie wyższym¹ stanowi o zasadach tworzenia uczelni publicznych, art. 18 ust. 1 mówi: „Utworzenie publicznej uczelni akademickiej, jej likwidacja, zmiana nazwy oraz połączenie z inną uczelnią publiczną następuje w drodze ustawy.” Biblioteka powstaje, w zasadzie, łącznie z utworzeniem uczelni, stanowi jej nieodłączną część jako element uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego (art. 88 ustawy¹): „Organizację i zasady funkcjonowania systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, w tym zasady korzystania z niego przez osoby niebędące pracownikami, doktorantami lub studentami uczelni określa statut”.

Dodajmy tu, że opracowując statut uczelni nie wolno zapomnieć o przepisach ustawy o bibliotekach⁸ stanowiących podstawę do stanowienia regulaminu zakładowego biblioteki (w art. 14 ust. 4 zapisano postanowienia: „Zasady i warunki korzystania z biblioteki określa regulamin organizacyjny nadany przez jej dyrektora”). Te postanowienia stanowią podstawę wpisania odpowiednich przepisów do statutów uczelni, określających, w paragrafach dotyczących uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego, zasady stanowienia regulaminu określającego zasady i warunki korzystania z bibliotek wchodzących w skład tego systemu (biblioteki głównej i bibliotek „zakładowych”).

---

⁹ Jan Ziemiński: Źródła prawa administracyjnego. W: *Prawo administracyjne*. Cz. I, Jaroszyński M. (red) Warszawa 1952 s. 38.

¹⁰ Marek Elżanowski: Charakter prawny i zakres regulaminu zakładu państwowego. PiP 1969 z.8-9 s. 335 i nast.

Ewentualne dalsze wątpliwości związane z sankcjami, które można zastosować w stosunku do użytkowników biblioteki głównej uczelni oraz jej bibliotek zakładowych (wydziałów, instytutów, katedr i in.) – studentów, mogą być dodatkowo rozwiązane przepisami innego „regulaminu zakładowego” – „regulaminu studiów”. Ustawa¹ w art. 160 i nast. mówi o tym regulaminie. Ten wewnątrzzakładowy akt normatywny określa prawa i obowiązki studenta związane z szeroko pojętym „tokiem studiów”. Korzystanie z usług bibliotecznych pozostaje w ścisłym związku z przebiegiem studiów na uczelni i dlatego także w tym wewnątrzzakładowym akcie normatywnym mogą być określone obowiązki studenta związane z korzystaniem z (szeroko pojętych) „zasobów uczelni”, z „użytkowaniem” udostępnianych studentom składników mienia uczelni, w tym także ze zbiorów bibliotecznych. Obowiązki studenta, jak również sankcje stanowiące konsekwencje niestosowania się do przepisów regulaminu studiów, do przepisów regulaminu korzystania ze zbiorów uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego, aktu normatywnego stanowionego w oparciu o stosowne przepisy statutu uczelni, w zgodzie z postanowieniami ustawy o bibliotekach muszą być wyraźnie określone we właściwych wewnątrzzakładowych aktach normatywnych. Do stanowienia stosownych przepisów upoważniają, na co tu już wskazałem, zarówno ustawy, jak i uprawnienia organów zakładów (bibliotek, uczelni, szkół) związane z administracyjnoprawnym charakterem stosunków łączących zakłady publiczne z ich użytkownikami.

Inaczej kształtuje się sytuacja czytelnika w uczeniach niepublicznych. Odpowiednie organy tych uczelni nie mają ustawowego upoważnienia do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych ze swoimi klientami – studentami. Jak na to już wcześniej wskazałem podstawą stosunku łączącego osobę korzystającą z usług uczelni niepublicznej (jak też i jej biblioteki, do której stosuje się przepisy ustawy o bibliotekach⁸) jest **umowa** (stosunek cywilnoprawny, a nie omówiony tu wyżej i szerzej stosunek administracyjnoprawny) zawarta przez organ uczelni z odpowiednim klientem, która m.in. określa jego prawa i obowiązki. Student uczelni niepublicznej zobowiązuje się przestrzegać przepisy regulaminu (art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach⁸) określającego zasady i warunki korzystania z biblioteki, nadanego przez jej dyrektora (kierownika). W bibliotece uczelni niepublicznej musi obowiązywać taki regulamin, to obowiązek ustawowy, nałożony przez powołane, tu wyżej, przepisy ustawy o bibliotekach.

Problemy związane z korzystaniem z usług biblioteki niepublicznej (uczelni niepublicznej) regulują **przepisy kodeksu cywilnego**.

Biblioteki, zakłady publiczne, bądź też wchodzące w skład jednostek organizacyjnych, które są zakładami publicznymi (instytucjami tworzonymi przez państwo, przez organy samorządu terytorialnego w celu zaspokojenia kulturalnych, edukacyjnych i innych potrzeb społeczeństwa, w ramach konstytucyjnych obowiązków państwa), udostępniają swoje zbiory nieodpłatnie. Natomiast problem odpłatności

za usługi instytucji niepublicznej regulowany jest przez akty normatywne regulujące zasady działania tej instytucji, jej jednostek organizacyjnych.

Zajmując się problematyką prawa obowiązującego w instytucji publicznej nie można przejść do porządku dziennego nad faktem, że pewne działania, stosunki między użytkownikiem a zakładem, znajdują swoje odniesienie do niektórych przepisów kodeksu cywilnego. Przepisy tego aktu normatywnego mówią o umowach wzajemnie zobowiązujących strony, m.in. o „użyczeniu”. Art. 710 kc stanowi: *„Przez umowę użyczenia użyczający zobowiązuje się zezwolić biorącemu, przez czas oznaczony lub nieoznaczony, na bezpłatne używanie oddanej mu w tym celu rzeczy”*. Biblioteka jest przecież „użyczającym”, daje ona („udostępnia”) „biorącemu” („użytkownikowi”) „elementy” swoich zbiorów – poszczególne dzieła. Biblioteka użycza je prezencyjnie, zezwalając „biorącemu”, użytkownikowi, na korzystanie z nich, używanie ich zgodnie z przeznaczeniem, w czytelni. Wypożycza je na czas oznaczony, aby użytkownik mógł wypożyczone materiały biblioteczne *„używać w sposób odpowiadający jej właściwościom i przeznaczeniu”* (art. 712 § 2 kc). I dalej: *„Biorący do używania jest odpowiedzialny za przypadkową utratę lub uszkodzenie rzeczy, jeżeli jej używa w sposób sprzeczny z umową albo z właściwościami lub z przeznaczeniem rzeczy, albo gdy nie będąc do tego upoważniony przez umowę ani zmuszony przez okoliczności powierza rzecz innej osobie, a rzecz nie byłaby uległa utracie lub uszkodzeniu, gdyby jej używał w sposób właściwy albo gdyby ją zachował u siebie”* (art. 714 kc). *„Jeżeli biorący używa rzeczy w sposób sprzeczny z umową albo z właściwościami lub przeznaczeniem rzeczy, jeżeli powierza rzecz innej osobie nie będąc do tego upoważniony przez umowę ani zmuszony przez okoliczności, albo jeżeli rzecz stanie się potrzebna użyczającemu z powodów nie przewidzianych w chwili zawarcia umowy, użyczający może żądać zwrotu rzeczy, chociażby umowa była zawarta na czas oznaczony.”* (art. 716 kc). Także na pewno „na miejscu”, pozostające w zgodzie z postanowieniami regulaminu zakładowego, są inne przepisy kodeksu cywilnego, np. art. 718: *„§ 1. Po zakończeniu użyczenia biorący do używania obowiązany jest zwrócić użyczającemu rzecz w stanie nie pogorszonym; jednakże biorący nie ponosi odpowiedzialności za zużycie rzeczy będące następstwem prawidłowego używania. § 2. Jeżeli biorący do używania powierzył rzecz innej osobie, obowiązek powyższy ciąży także na tej osobie.”*

O przepisach tych trzeba wiedzieć, bowiem mogą one być użyteczne w sytuacji, kiedy zgłaszane będzie pod adresem byłego użytkownika roszczenia o zwrot wypożyczonych materiałów bibliotecznych bądź o zapłatę należności za poniesioną przez bibliotekę szkodę. O tych przepisach warto wiedzieć, należy też tą wiedzę wykorzystać opracowując regulamin biblioteczny, regulamin zakładowy określający „zasady i warunki korzystania z biblioteki” (art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach).

Chciałbym także zwrócić uwagę na to, że pojęcia „użytkownik” i „klient” nie są synonimami¹¹. Niektórzy bibliotekarze głoszą poglądy, że są to pojęcia jednoznaczne, że pojęcie „klient” jest lepsze od pojęcia „użytkownik”, że jest to nazwa czytelnika „nowocześniejsza”, lepiej odpowiadająca obecnemu charakterowi usług bibliotecznych i lepiej określająca osobę korzystającą z tych usług¹². To są dwa różne określenia. O **użytkownikach** mówimy, kiedy mamy na myśli czytelników bibliotek – zakładów publicznych (są oni podporządkowani „władztwu zakładowemu”, z mocy prawa obowiązuje ich stosowanie się do regulaminów zakładowych), natomiast **klientami** nazywamy te osoby, które korzystają z bibliotek nie mających statusu zakładów publicznych, bibliotek nie wchodzących w skład jednostek organizacyjnych, które są zakładami publicznymi (m.in. uczelni niepublicznych), osoby, które z instytucją (np. oświatową) łączy stosunek umowy. Podpisując umowę zobowiązują się oni do przestrzegania regulaminów, które obowiązują w tej instytucji, w bibliotece wchodzącej w skład tej instytucji).

Może warto także tu wskazać, skąd wywodzi się pojęcie „użytkownik”. Jest to dosłowne tłumaczenie angielskiego słowa „user”. Także nasz kodeks cywilny zna inne, ale podobnie brzmiące, określenia: „użyczenie”, do którego odnoszą się powołane tu, wyżej, przepisy art. 710 i nast. kc, lub „użytkowanie”. „*Użytkowanie*” to ograniczone prawo rzeczowe, które polega na korzystaniu z cudzej rzeczy (np. rzeczy stanowiącej własność biblioteki) i możliwości pobierania płynących z tego korzystania pożytków. Warunkiem tego korzystania jest właściwe „zachowanie substancji” i dotychczasowego przeznaczenia przedmiotu użytkowania. I nie jest tu istotne, że zakres usług biblioteki w ostatnich latach bardzo się „poszerzył”, że często mamy do czynienia z „użytkownikami jednorazowymi”, z osobami, które przychodzą do nas z prośbą o tylko jedną informację bądź też korzystają z innych usług biblioteki. To także „użytkownicy”.

Pojęcie „klient” ma zupełnie inne pochodzenie. W prawie rzymskim: „*Cientes – klienci, ludzie wolni, przebywający stale w Rzymie jako poddani jednego z rodów patrycjuszowskich (...), nie będący jego członkami, a jedynie pozostający pod opieką tego rodu, sprawowaną przez patrona (...).C., w zamian za ochronę polityczną i osobistą, byli zobowiązani do posłuszeństwa i wierności (obsequium et fides) w stosunku do patrona oraz do wykonywania pewnych świadczeń (np. musieli się przyczynić do wyposażenia córki patrona, jeśli jego majątek nie był wystarczający, pokrywać część kosztów wynikających z pełnienia przez patrona urzędu). Geneza (...) nie jest wyjaśniona. (...)*”¹³.

---

¹¹ Bolesław H o w o r k a : Użytkownik czy klient. *Bibliotekarz* 2004 nr 9 s. 16-20.

¹² Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotekarzy zorganizowanej przez Bibliotekę UMK w Toruniu, w dniach od 4 do 6 grudnia 2003 r. opublikowane na stronach EBIB.

¹³ *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*. Redakcja: W. Wołodkiewicz. Wyd. Wiedza Powszechna Warszawa 1986 s. 33.

Inne, odnoszące się do sytuacji „współczesnych”, nieprzeczące prezentowanym przeze mnie poglądom, definicje zostały zacytowane w innym, ciekawym referacie wygłoszonym na konferencji w Toruniu¹⁴.

Dodam tu, że z pojęciem „klient” spotykamy się także w naszej historii na określenie osoby, która korzysta z czyjegoś mecenatu, ale jednocześnie jest zobowiązana do lojalności wobec swojego patrona, do wspierania go np. swoją twórczością, a przede wszystkim poparciem politycznym. Także współczesna encyklopedia odwołuje się do tego, łacińskiego określenia¹⁵. Współcześnie klientem jest osoba korzystająca ze świadczeń („opieki”) w wyniku zawarcia umowy (np. umowa z adwokatem, z radcą prawnym). Klientem nazywa się także osoby, które są stronami w umowie kupna sprzedaży, mówimy tak o osobie, która coś kupuje (np. klientela w sklepie), bądź zleca wykonanie jakiegoś zlecenia (np. naprawy). Klientami są także strony stosunku cywilnoprawnego, korzystające z usług zakładów niepublicznych, płacąc za te usługi. Klientem jest więc osoba, która zobowiązana jest do określonego świadczenia na rzecz drugiej osoby stosunku prawnego, obecnie zapłaty, a dawniej udzielania poparcia politycznego, np. w wyborach, głosowaniach, świadczenia „artystycznego”, wykonywania określonych prac, także „twórczych”, np. pisania utworów „literackich” – panegiryków itp.

Z klientami spotykamy się w zakładach, które utworzone zostały i działają po to, by osiągać określony zysk, w jednostkach prowadzących działalność gospodarczą¹⁶. Mogą to być także biblioteki działające jako zakłady niepubliczne¹⁷. Przepisami rządzącymi stosunkami między ew. „wypożyczalnią prywatną”, odpłatnie wypożyczająca materiały biblioteczne (ale czy takie wypożyczalnie „prywatne, działające dla osiągnięcia zysku, jeszcze gdzieś w Polsce występują?), a jej klientem są przepisy o najmie rzeczy, art. 659 i nast. kc¹⁸.

Zadania uczelni określa art. 13 ustawy: Prawo o szkolnictwie wyższym¹. Przepisy tego aktu normatywnego stanowią, że podstawowymi zadaniami uczelni są, obok kształcenia i wychowania studentów, stwarzanie im warunków do rozwoju kultury fizycznej (pkt 1, 2 i 7), także kształcenie i promowanie kadr naukowych (pkt 4),

---

¹⁴ Halina G a n i ń s k a , Emilia L e p k o w s k a : Użytkownik / klient i usługi biblioteczno-informacyjne w środowisku uczelni technicznych. Referat wygłoszony na ogólnopolskiej konferencji bibliotekarzy zorganizowanej przez Bibliotekę UMK w Toruniu, w dniach 4-6 grudnia 2003 r. Dostęp na stronach EBIB.

¹⁵ *Nowa Encyklopedia PWN*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996, t. III, s. 374. Jest tu tylko określenie odnoszące się do starożytnego Rzymu, nie zamieszczono współczesnego znaczenia tego pojęcia.

¹⁶ Ustawa z dnia 19 listopada 1999 r. „Prawo działalności gospodarczej” ogłoszona w Dz. U. Nr 101, poz. 1178 z późniejszymi zmianami w art. 2 ust. 1 definiuje pojęcie „działalność gospodarcza”: *Działalnością gospodarczą w rozumieniu ustawy jest zarobkowa działalność wytwórcza, handlowa, budowlana, usługowa ..., wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły*”.

¹⁷ Osobiście się z takimi instytucjami „w ostatnich latach” nie spotkałem, chociaż pamiętam, że takie wypożyczalnie funkcjonowały m.in. w Poznaniu przed 1939 r. i krótko, po 1945 r.; sam byłem klientem wypożyczalni Władysława Wilaka.

¹⁸ Art. 659 § 1: „Przez umowę najmu wynajmujący zobowiązuje się oddać najemcy rzecz do używania przez czas oznaczony lub nieoznaczony, a najemca zobowiązuje się płacić wynajmującemu umówiony czynsz”.

jak i szeroko pojęte kształcenie w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy (pkt 6) oraz działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych (pkt 8), a przede wszystkim (to nas, bibliotekarzy pracujących w uczelniach, najbardziej interesuje): „upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych;” (pkt 5; podkreśl. BH). Zadania te wykonują jednostki organizacyjne działalności podstawowej uczelni, m.in. jednostki systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, którego podstawę stanowi biblioteka (art. 88 ust. 1 ustawy¹). Szczegółowe zadania systemu, biblioteki, określić musi regulamin organizacyjny (art. 12 ustawy¹¹: „Zadania, organizację oraz szczegółowy zakres działania biblioteki wchodzącej w skład innej jednostki organizacyjnej określa regulamin nadany przez kierownika tej jednostki”). Warto, przy okazji, wskazać, że w regulaminie organizacyjnym powinien być zapis mówiący, iż jednym z zadań biblioteki jest prowadzenie „biblioteki cyfrowej”, pozwoli to bibliotece, także „cyfrowo”: „udostępniać nieodpłatnie, w zakresie swoich zadań statutowych, egzemplarze utworów rozpowszechnionych” (art. 28 pkt 1 ustawy o prawie autorskim¹⁹). Wg art. 6 pkt 3 ustawy¹⁶ „utworem rozpowszechnionym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy w jakikolwiek sposób został udostępniony publicznie”²⁰.

Kończąc te rozważania przypomnę, że nieobowiązująca już ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym w art. 65 ust. 1 stanowiła, że biblioteka główna uczelni „jest ogólnouczelnianą jednostką organizacyjną o zadaniach naukowych, dydaktycznych i usługowych.” (Żał mi tych zapisów ! Postanowienia „starej” ustawy były, moim zdaniem, lepsze.)

Reasumując:

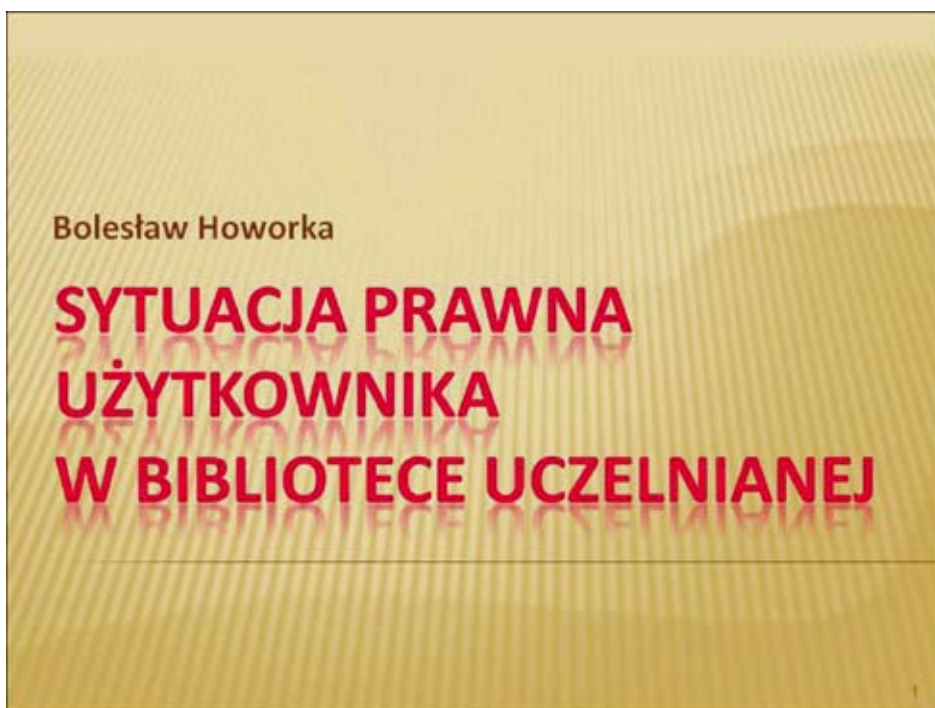
1. Uczelnia publiczna korzysta z „władztwa zakładowego”. Na podstawie statutu uczelni stanowią one regulaminy, m. in. regulamin określający nie tylko prawa użytkownika biblioteki, ale także zobowiązujący go do określonych zachowań koniecznych nie tylko do utrzymania ładu w tym zakładzie, ale także określających wymagania związane z korzystaniem z udostępnianych mu zasobów uczelni, m.in. materiałów bibliotecznych. Posiadanie takiego regulaminu jest wymogiem ustawowym (art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach) tak, jak obowiązkowe jest również stanowienie przez właściwy organ uczelni regulaminu organizacyjnego (art. 12 ustawy⁸).
2. Posiadanie przez uczelnie regulaminów: organizacyjnego (podstawa prawna: art. 12 ustawy o bibliotekach⁸; przepis ten powinien być wskazany w statucie

¹⁹ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. J.t. w Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631; zmiany w Dz. U.: z 2006 r. Nr 94, poz. 658 i Nr 121, poz. 843 oraz z 2007 r. Nr 99, poz. 662 i Nr 181, poz. 1293.

²⁰ Takimi utworami są więc także rozprawy doktorskie, udostępniane publicznie za zgodą twórców na otwartych posiedzeniach rad wydziałów oraz prze wyłożenie egzemplarzy do publicznej wiadomości przed rozprawą.

uczelni jako przepis wykonawczy do zapisów tego statutu) i zakładowego (podstawa prawna: art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach⁸).

3. Biblioteki uczelni niepublicznych są bibliotekami naukowymi (art. 21 ust. 2 pkt 2 ustawy o bibliotekach), stosuje się do nich przepisy art. 12 i 14 ust. 4 ustawy⁸, muszą one także posiadać regulaminy: organizacyjny i zakładowy. Korzystanie z biblioteki uczelni niepublicznej opiera się na postanowieniach umowy klienta z organem tej uczelni, na zobowiązaniu tego klienta, że podporządkuje się przepisom wewnątrzzakładowych aktów normatywnych stanowionych przez organy uczelni, m. in. we wniosku 2 regulaminów.

Oboowiązki Państwa wobec obywateli określają przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, m.in.:

Art. 6 Konstytucji R. P.:

„1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.”

Art. 70 Konstytucji R. P.:

„1. Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa.”

„2. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna. Ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością.”

Art. 73 Konstytucji R. P.:

„Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury”.

3

Wg Ochendowskiego (*Prawo administracyjne. Część ogólna*. Wyd. VIII – zaktualizowane, Wydawca: Eugeniusz Ochendowski i TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2009, s. 252.):

Zakład publiczny - to jednostka organizacyjna, nie będąca organem państwowym (urzędem) ani organem samorządu, która została powołana do wykonywania zadań publicznych i jest uprawniona do nawiązywania stosunków administracyjno-prawnych, wyposażona w zespół środków osobowych (personel) i rzeczowych, realizująca zadania publiczne i korzystająca z władztwa zakładowego. Zakład publiczny stanowi jednostkę organizacyjną, w której prowadzi się działalność oświatową, dydaktyczną, wychowawczą, naukową, leczniczą bądź służącą ochronie porządku i zdrowia publicznego.

3

Wg Ochendowskiego (*Prawo administracyjne. Część ogólna. Wyd. VIII – zaktualizowane*, Wydawca: Eugeniusz Ochendowski i TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń 2009, s. 252.):

„Władztwo zakładowe nie jest jakimś samoistnym władztwem państwowym, ale wynika ono z upoważnienia organów zakładu do abstrakcyjnych, jak i konkretnych regulacji na podstawie i w ramach ustaw. Istotę władztwa zakładowego stanowi więc zakres upoważnień dla organów zakładu do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych z użytkownikami zakładu, jak również z osobami, które znalazły się na terenie zakładu w innym charakterze.”

4

Wg Elżanowskiego: „Charakter prawny i zakres regulaminu zakładu państwowego”. Państwo i Prawo, 1969, z. 8-9, s. 335 i nast.:

Regulamin zakładowy jest „podstawowym aktem prawnym normującym świadczenie usług przez zakład, praw i obowiązków organów zakładu, a także prawa i obowiązki użytkowników, w zakresie korzystania z tych usług”. Jest „aktem dwustronnie obowiązującym i dwustronnie uprawniającym. Stanowi o obowiązku określonego zachowania się organów zakładu w stosunku do użytkownika, a także, w pewnym zakresie do osób nie będących użytkownikami, jeśli wchodzi w stosunki prawne z organami zakładu. Organom zakładu z kolei regulamin nadaje uprawnienia wobec użytkowników i innych osób zamierzających korzystać z urządzeń zakładu do żądania od nich zachowania się określonego prawem.”

5

Status uczelni określają obecnie przepisy ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym” (Dz. U. z 2005 r. Nr 164 poz. 1365; zmiany: w 2006 r. Nr 46 poz. 328, Nr 104 poz. 708 i 711, Nr 144 poz. 1043, Nr 227 poz. 1658, w 2007 r. Nr 80 poz. 542, Nr 120 poz. 818, Nr 180 poz. 1280 i w 2008 r. Nr 70 poz. 416).

o statusie jednostek organizacyjnych uczelni, m.in. uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego, którego podstawę stanowi biblioteka, powinny stanowić szczegółowo przepisy statutu uczelni. Art. 88 ust. 1 ustawy stanowi: *W uczelni działa system biblioteczno-informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka. Organizację i funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, w tym zasady korzystania z niego przez osoby niebędące pracownikami, doktorantami lub studentami uczelni określa statut*.

6

Wg propozycji Fundacji Rektorów Polskich zawartych w projekcie statutu ramowego uczelni akademickiej dot. **Jednostek działalności podstawowej i Biblioteki Uczelnianej [jednolitego systemu biblioteczno-informacyjnego Uczelni (sic !)]:**

§ 14 [w rozdz. II. Organizacja Uczelni]

1. Jednostkami organizacyjnymi Uczelni są wydziały, instytuty, katedry, zakłady, centra badawcze, centra dydaktyczno-badawcze, zespoły dydaktyczne, zespoły badawcze, pracownie, laboratoria, obserwatoria, stacje naukowe, studia (studium), gimnazja i licea akademickie, biblioteki, archiwa, ośrodki, muzea, zakłady doświadczalne, jednostki administracji oraz inne jednostki usługowe i gospodarcze.
2. W Uczelni mogą być tworzone jednostki inne niż wymienione w ust. 1.

§ 61 [w rozdz. III. Organy Uczelni]

1. Bibliotekę Uczelnianą tworzą: Biblioteka Główna oraz biblioteki wydziałów, instytutów, katedr i innych jednostek organizacyjnych (jako biblioteki specjalistyczne), stanowiąc jednolity system biblioteczno-informacyjny Uczelni.
2. Pracownicy bibliotek specjalistycznych podlegają kierownikom jednostek, w których działają.

7

Regulaminem zakładowym jest w bibliotece regulamin określający zasady i warunki korzystania, regulamin, o którym jest mowa w art. 14 ust. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach:

„Zasady i warunki korzystania z biblioteki określa regulamin nadany przez jej dyrektora”.

Ponadto w bibliotece musi być regulamin organizacyjny, o którym stanowi art. 12 powołanej wyżej ustawy o bibliotekach:

„Zadania, organizację oraz szczegółowy zakres działania biblioteki wchodzącej w skład innej jednostki organizacyjnej określa regulamin nadany przez kierownika tej jednostki”.

Przepisy kodeksu cywilnego mówiące o użyczeniu:

Art. 710 *„Przez umowę użyczenia użyczający zobowiązuje się zezwolić biorącemu, przez czas oznaczony lub nieoznaczony, na bezpłatne używanie oddanej mu w tym celu rzeczy”.*

.....

Art. 712 *„§ 1. Jeżeli umowa nie określa sposobu używania rzeczy, biorący może rzeczy używać w sposób odpowiadający jej właściwościom i przeznaczeniu.*

§ 2. Bez zgody użyczającego biorący nie może oddać rzeczy użyczonej osobie trzeciej do używania”.

.....

Art. 714 *„Biorący do używania jest odpowiedzialny za przypadkową utratę lub uszkodzenie rzeczy, jeżeli jej używa w sposób sprzeczny z umową albo z właściwościami lub z przeznaczeniem rzeczy, albo gdy nie będąc do tego upoważniony przez umowę ani zmuszony przez okoliczności powierza rzecz innej osobie, a rzecz nie byłaby uległa utracie lub uszkodzeniu, gdyby jej używał w sposób właściwy albo gdyby ją zachował u siebie.”*

.....

Art. 716 *„Jeżeli biorący używa rzeczy w sposób sprzeczny z umową albo z właściwościami lub przeznaczeniem rzeczy, jeżeli powierza rzecz innej osobie nie będąc do tego upoważniony przez umowę ani zmuszony przez okoliczności, albo jeżeli rzecz stanie się potrzebna użyczającemu z powodów nie przewidzianych w chwili zawarcia umowy, użyczający może żądać zwrotu rzeczy, chociażby umowa była zawarta na czas oznaczony.”*

SYTUACJA PRAWNA UŻYTKOWNIKA W BIBLIOTECE UCZELNIANEJ

- użytkownikach mówimy, kiedy mamy na myśli czytelników bibliotek –zakładów publicznych (są oni podporządkowani „władztwu zakładowemu”, z mocy prawa obowiązują ich stosowanie się do regulaminów zakładowych.

Użytkownikami są studenci uczelni publicznych oraz inne osoby korzystające z usług biblioteki, wszystkie osoby, które złożyły stosowne oświadczenie, że zobowiązują się do przestrzegania regulaminu zakładowego, obowiązującego w bibliotece, stosownie do postanowień art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach, ustawy, której przepisy odnoszą się do wszystkich użytkowników bibliotek, które są zakładami publicznymi bądź też jednostkami organizacyjnymi instytucji, które są zakładami publicznymi.

10

SYTUACJA PRAWNA UŻYTKOWNIKA W BIBLIOTECE UCZELNIANEJ

Podstawą stosunku łączącego osobę korzystającą z usług uczelni niepublicznej (jak też i jej biblioteki, do której stosuje się przepisy ustawy o bibliotekach) jest umowa (jest to stosunek cywilnoprawny, a nie stosunek administracyjno-prawny) zawarta przez organ uczelni z osobą fizyczną - klientem, umowa, która m.in. określa jego prawa i obowiązki. Student uczelni niepublicznej zobowiązuje się przestrzegać przepisy regulaminu (art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach) określającego zasady i warunki korzystania z biblioteki, nadanego przez jej dyrektora (kierownika). W bibliotece uczelni niepublicznej musi obowiązywać taki regulamin, to obowiązek ustawowy, nałożony przez powołane, tu wyżej, przepisy ustawy.

11

Podstawowe zadania uczelni określa art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym:

- 1) kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej;
- 2) wychowanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, za umacnianie zasad demokracji i poszanowania praw człowieka;
- 3) prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych oraz świadczenie usług badawczych;
- 4) kształcenie i promowanie kadr naukowych;
- 5) upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych;
- 6) kształcenie w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy;
- 7) stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów;
- 8) działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych.

12

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym:

Art. 88.

1. W uczelni działa system biblioteczno informacyjny, którego podstawę stanowi biblioteka. Organizację i funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, w tym zasady korzystania z niego przez osoby niebędące pracownikami, doktorantami lub studentami uczelni określa statut.
2. [...]

Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (uchylona):

Art. 65.

1. W skład uczelni wchodzi biblioteka główna, która jest ogólnouczelnianą jednostką organizacyjną o zadaniach naukowych, dydaktycznych i usługowych.
2. Biblioteka główna stanowi podstawę systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, tworzonego na zasadach określonych w statucie, pełni funkcję ogólnodostępnej biblioteki naukowej, jest ogniwem ogólnokrajowej sieci dokumentacji i informacji naukowej oraz ogólnokrajowej sieci bibliotecznej.
3. [...]

13

Wniosek I:

Uczelnia publiczna korzysta z „władztwa zakładowego”. Na podstawie statutu uczelni stanowią regulaminy, m.in. regulamin określający nie tylko prawa użytkownika biblioteki, ale także zobowiązujący go do określonych zachowań koniecznych nie tylko do utrzymania ładu w tym zakładzie, ale także określających wymagania związane z korzystaniem z udostępnianych mu zasobów uczelni, m.in. materiałów bibliotecznych. Posiadanie takiego regulaminu jest wymogiem ustawowym (podstawa prawna: art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach). Biblioteka musi także posiadać regulamin organizacyjny (art. 12 ustawy). Jest to także obowiązek wynikający z ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym: Art. 88 ust. 1 tej ustawy stanowi, że organizację i funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, w tym zasady korzystania z niego przez osoby niebędące pracownikami, doktorantami lub studentami uczelni określa statut.

14

Wniosek II:

Biblioteka uczelni publicznej musi swoją działalność opierać na przepisach regulaminów: organizacyjnego (podstawa prawna: art. 12 ustawy o bibliotekach) i zakładowego (podstawa prawna: art. 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach). Oba regulaminy muszą być przepisami wykonawczymi do statutu uczelni, statut uczelni powinien stanowić podstawę ich obowiązywania. Regulamin organizacyjny określa statutowe zadania biblioteki; określenie tych zadań jest bardzo ważne, m.in. w związku z art. 28 pkt 1 ustawy o prawie autorskim. Każdy użytkownik zobowiązany jest do przestrzegania postanowień tych regulaminów. Obowiązek ten stanowi konsekwencję prawa uczelni do jednostronnego kształtowania stosunków prawnych z użytkownikami zakładu, jak też i z osobami, które znalazły się na terenie zakładu w innym charakterze.

15

Wniosek III:

Do biblioteki uczelni niepublicznej również stosują się przepisy art. 12 i 14 ust. 4 ustawy o bibliotekach; muszą one również posiadać regulaminy: organizacyjny i zakładowy. Korzystanie z biblioteki uczelni niepublicznej opiera się na postanowieniach umowy klienta z organem tej uczelni, na zobowiązaniu tego klienta, że podporządkuje się przepisom wewnątrzzakładowych aktów normatywnych stanowionych przez organy uczelni, m.in. w.w. regulaminów.

Prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz
Łódź - UŁ

PODWYŻSZANIE KWALIFIKACJI PRZEZ PRACOWNIKÓW BIBLIOTEK NAUKOWYCH. EGZAMIN DLA KANDYDATÓW NA DYPLOMOWANEGO BIBLIOTEKARZA ORAZ DYPLOMOWANEGO PRACOWNIKA DOKUMENTACJI I INFORMACJI NAUKOWEJ

Sformalizowane kształcenie bibliotekarzy w Polsce ma już ponad 90-letnią historię. Przypomnę tylko, że przebiegało ono na kilku poziomach: średnim pomaturalnym i wyższym. Studia wyższe – magisterskie zapoczątkował w 1945 roku Uniwersytet Łódzki, powołując Katedrę Bibliotekoznawstwa – pierwszą w Polsce. Obecnie w uniwersytetach i Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie kształcą się młodzież w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa na studiach trzyletnich – licencjackich i dwuletnich - magisterskich; studia takie prowadzą również niektóre szkoły wyższe niepubliczne. Można także zdobywać stopnie naukowe doktora i doktora habilitowanego w zakresie bibliologii i nauki o informacji.

Istnieje jeszcze jeden sposób podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Jest to egzamin państwowy na stopień dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego